

ПРОСТОРНА ДИСТРИБУЦИЈА УЧЕНИКА ОСНОВНИХ ШКОЛА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ У ПЕРИОДУ 1996-2013. ГОДИНЕ

Драшко Маринковић¹ и Александар Мајић¹

¹Природно-математички факултет, Универзитет у Бањој Луци, Република Српска

Сажетак: У раду се анализирају просторне промјене броја уписаних ученика у основним школама у Републици Српској у периоду 1996–2013. године. Поред уписаног броја ученика, у анализу су узети и број школа и одјељења на основу чега је анализирана просторна дистрибуција по општинама. Статистички скоро свака општина у Републици Српској затворила бар по једну школу, па је у периоду од школске 2005/06. до 2013/14. године у Републици Српској укупно затворено 57 школа. Смањење броја ученика прати и константно смањење број одјељења, па је у периоду школске 2003/04–2013/14. године на истом простору 782 одјељења мање. У складу са укупним смањењем броја одјељења повећава се и број комбинованих одјељења, углавном у руралним срединама, којих је школске 1996/97. године било 712, а школске 2013/14. године 812.

Кључне ријечи: ученици, основне школе, одјељења, просторна дистрибуција, Република Српска.

Original scientific paper

SPATIAL DISTRIBUTION OF PRIMARY SCHOOL PUPILS IN THE REPUBLIC OF SRPSKA FROM 1996 TO 2013

Draško Marinković¹ and Aleksandar Majić¹

¹Faculty of Sciences, University of Banja Luka, Republika Srpska

Abstract: The paper addresses the spatial movements of the number of enrolled primary school pupils in the Republic of Srpska from 1996 to 2013. Apart from the number of enrolled pupils, the analysis covered the number of schools and classes, which was further used for the spatial distribution analysis per municipalities. Statistically, almost each municipality in the Republic of Srpska closed minimum one school. Therefore, the total number of schools closed from 2005/06 school year to 2013/14 school year reached 57. The decrease in number of pupils was constantly accompanied by the decrease in number of classes so during 2003/04–2013/14 school year period there were 782 fewer classes within the same territory. As the total number of rural area classes was reduced, the number of combined classes increased. There were 712 classes in 1996/97 school year, and the number was 812 in 2013/14.

Key words: pupils, primary schools, classes, spatial distribution, the Republic of Srpska.

УВОД

Основна школа је дио обавезног деветогодишњег образовног процеса у Републици Српској који обухвата сву дјецу у старосном интервалу између 6. и 15. године живота. Поред основног, у Српској постоји и специјално основно образовање за дјецу

INTRODUCTION

Primary school is a part of a mandatory nine-year educational system in the Republic of Srpska covering children aged 6 to 15. Furthermore, there is a special primary education targeting children with mental and physical disabilities on one hand and primary

ометену у психичком и физичком развоју, као и ниже музичке школе (Маринковић, Мајић, 2013).

Према административно-територијалној подјели, Република Српска је подијељена на 62 општине и града. Основношколски образовни процес се не одвија на територији двије општине: Источни Дрвар и Источни Мостар, па се територијални обухват овог рада односи на 60 локалних заједница.

На почетку школске 2003/04. године, десио се својеврстан преседан у основношколском образовању, јер је умјесто осмогодишњег система основног образовања, уведен деветогодишњи. Додат је један разред, тако да се у основну школу полази са напуњених 6 година, за разлику од претходних генерација које су у први разред кретали са навршених 7 година. Ученици који су већ похађали основну школу пребацивани су један разред унапријед.

КРЕТАЊЕ БРОЈА УПИСАНИХ УЧЕНИКА У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Највећи број уписаних ученика у Републици Српској био је на почетку школске 1996/97. године, када је укупно уписано 127.426 ученика. Из табеле 1. може се констатовати смањење основношколског контингента из године у годину. Изузетак представља школска 2003/04. година када се прешло са осмогодишњег на деветогодишњи образовни систем школовања. Повећање броја ученика за једну генерацију имало је привидан карактер. Већ након 4–5 година, број ученика имао је исту вриједност као и прије увођења још једне генерације основаца.

musical schools on the other (Маринковић, Мајић, 2013).

In accordance with the territorial-administrative division, the Republic of Srpska has 62 municipalities and cities. The primary educational system does not take place in two municipalities (East Drvar and East Mostar) which is why this paper's range is only 60 local communities.

At the start of 2003/04 school year, there was a benchmark in primary education scheme as the earlier eight-year system was replaced by a new nine-year system. One more school year was introduced so that children started their formal education at the age of six instead of seven as previously. Pupils who had already attended school skipped one class.

FLUCTUATION OF NUMBER OF ENROLLED PRIMARY SCHOOL PUPILS IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

The largest number of enrolled pupils was in 1996/97 school year, i.e. 127, 426 children. Table 1. indicates a constant decrease of primary school children year after year. An exception was 2003/04 school year when the old system was replaced with a new one. The fact was that the increase in number of pupils was only virtual. Four or five years later, the number of pupils was the same as it was before the system shift.

Таб. 1. Уписани ученици у основним школама, број школа и број одјељења
у Републици Српској у периоду 1996/97–2013/14. године

Tab. 1. Pupils enrolled in primary schools, number of schools and classes
in the Republic of Srpska from 1996/97 to 2013/14 school years

ГОДИНА/ Year	УКУПАН БРОЈ УПИСАНИХ УЧЕНИКА/ Total Number Of Pupils					БРОЈ ШКОЛА/ Number Of Schools			БР. ОДЈЕЉЕЊА/ Number Of Classes	
	Укупно/ Total	Град/ Urban	М/ Male	Ж/ Female	1.Раз. 1.Class.	Укупно/ Total	9.раз/ *	Град/ Urban	Укупно/ Total	Некомб./ **
1996/97.	127.426	...	65.122	62.304	15.079	673	240	...	5.155	4.443
1997/98.	127.543	...	65.315	62.228	14.743	717	264	...	5.374	4.614
1998/99.	125.313	...	64.086	61.277	14.859	723	265	...	5.402	4.653
1999/00.	121.699	...	62.457	59.242	12.964	742	265	...	5.395	4.625
2000/01.	118.504	...	60.851	57.653	13.102	741	265	...	5.391	4.606
2001/02.	114.265	...	58.694	55.571	15.286	727	263	...	5.290	4.519
2002/03.	114.098	...	58.386	55.712	14.470	752	265	...	5.261	4.489
2003/04.	124.802	...	64.230	60.572	11.391	755	267	...	5.954	5.156
2004/05.	122.434	...	63.089	59.345	12.091	762	271	...	5.844	4.952
2005/06.	119.405	...	61.335	58.070	11.856	764	269	...	5.822	4.939
2006/07.	116.451	65.454	59.641	56.810	11.831	764	272	108	5.787	4.893
2007/08.	114.999	64.991	59.053	55.946	11.382	763	271	105	5.778	4.887
2008/09.	112.884	64.184	57.971	54.913	10.824	753	272	103	5.787	4.932
2009/10.	108.322	60.029	55.560	52.762	10.707	730	273	86	5.533	4.730
2010/11.	104.625	57.880	53.763	50.862	10.637	727	274	86	5.482	4.677
2011/12.	100.966	55.860	51.842	49.124	10.469	708	272	84	5.361	4.552
2012/13.	98.599	55.140	50.513	48.086	10.133	704	272	85	5.228	4.408
2013/14.	96.524	54.462	49.388	47.136	10.127	698	272	85	5.172	4.360

* Of Nine Grades, ** Non-combined Classes

Извор: Статистика образовања – Основно образовање бр.2, 4, 5, 7, 9 и 14, Републички завод за статистику Републике Српске, Бања Лука, 2003–2014.

Source: Source: Statistics of Education – Primary Education No. 2, 4, 5, 7, 9 and 14, Republic of Srpska Institute of Statistics, Banja Luka, 2003-2014

У школској 2013/14. години, основношколски образовни процес одвија се у 698 основних школа, распоређених у 60 општина и градова широм Српске. Од укупног броја основних школа у Републици Српској, њих 272, или 39% су деветоразредне школе, лоциране у урбаним центрима и популационо већим насељима, док је 426, или 61% петоразредних подручних школа, које су лоциране у сеоским, већином планинским насељима, са мањим контингентом основаца. Просторна диференцијација основних школа на источни и западни дио Републике Српске указује да је на простору западно од Дистрикта Брчко, смјештено око двије трећине основних школа.

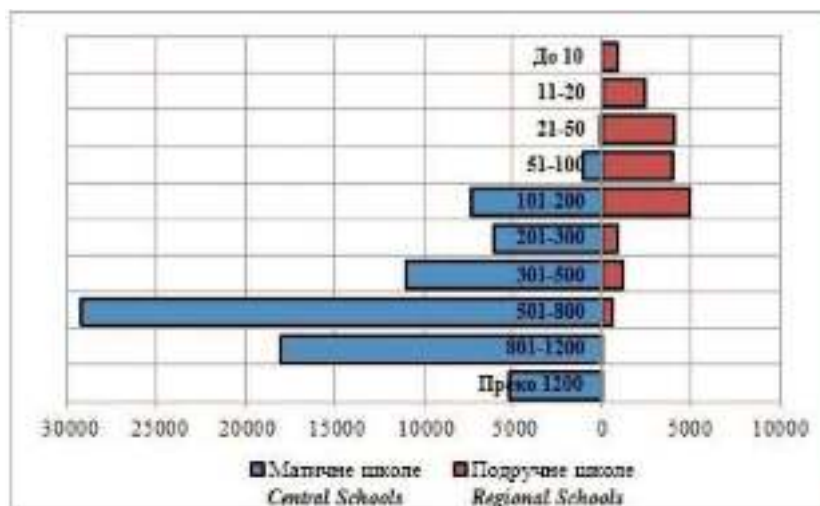
ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИРАНОСТ ПРЕМА БРОЈУ УЧЕНИКА У ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

У односу на школску 2003/04, у Републици Српској тренутно је 57 школа мање. Феномен затварања основних школа директна је посљедица смањења ученичке популације и ниског наталитета. У протеклих десет година, највише основних школа је затворено на просторима општине Градишка (7) и на територији града Бања Лука (6), а затим слиједе општине: Вишеград са 5; Мркоњић Град, Теслићи и Фоча са 4; Котор Варош, Нови Град, Пале, Прњавор и Србац са по 3 затворене основне школе. У 7 општина и градова дошло је до повећања броја петоразредних основних школа и то у повратничким насељима у Бијељини, Братунцу, Добоју, Крупи на Уни, Новом Горажду, Приједору и Сребреници.

In school year 2013/14, the primary school educational process took place in 698 primary schools distributed in 60 municipalities and cities all across the Republic of Srpska. Of total number of primary schools, 272 (39%) are nine-year schools located in well-populated urban centers and 426 (61%) are five-year suburban schools located in less-populated rural highland areas. The spatial differentiation of primary schools into eastern and western parts of the state indicate that the territory west from the Brcko District covers around two-thirds of these schools.

SPATIAL DIFFERENTIATION ACCORDING TO NUMBER OF PRIMARY SCHOOL PUPILS

In comparison with 2003/04 school year, there are currently 57 fewer schools in the Republic of Srpska. The trend of shutting down primary schools is a direct consequence of low birth rates and fewer pupil populations. Over the last ten years, most primary schools were closed in the territory of following municipalities: Gradiska (7), Banjaluka (6), Visegrad (5), Mrkonjic Grad, Teslic, and Foca (4 each), Kotor Varos, Novi Grad, Pale, Prnjavor, and Srbac (3 each). In seven municipalities and cities, the number of five-year primary schools increased due to return of refugees to some suburbs of Bijeljina, Bratunac, Doboje, Krupa na Uni, Novo Gorazde, Prijedor, and Srebrenica.

Граф. 1. Матичне и подручне школе према броју ученика у Републици Српској на почетку школске 2013/14. године

Graph 1. Head and branch schools according to the number of pupils in the Republic of Srpska at the start of 2013/14 school year

Од укупног броја школа у 2013/14. години, 26,8%, или 187 школа су матичне. Доста већи проценат (73,2%) чине подручне основне школе, са одјељењима до 5. разреда. Подручне школе имају знатно мањи број ученика од матичних. Сваки 5. ученик у Српској похађа подручну основну школу, док је у матичним школама исте године уписао 78.105 ученика, или 81%.

Највећи контингент основаца похађа матичне школе: између 501 и 800 ученика. Затим слиједе школе од 801 до 1.200, па школе од 301 до 500 ученика. Само 4 основне школе у Бијељини и Бањалуци имају преко 1.200 ученика. Највећи број основаца подручних основних школа похађа школе од 101 до 200 ученика. У само једној подручној школи регистровано је више од 500 ученика, док преко 800 основаца нема ни једна основношколска установа.

По принципу извођења наставе, одјељења се дијеле на некомбинована и комбинована. Некомбинована одјељења су у матичним школама, у мјестима са већим бројем основношколске популације, док су комбинована у малим насељима, већином планинског типа и у насељима удаљеним од урбаних цјелина. Комбинована одјељења су од 1. до 5. разреда, док је само један случај у Граду Бањој Луци, гдје је регистровано комбиновано

Of total number of schools in 2013/14 school year, 26, 8%, or 187 were head schools. There were a larger percentage of branch schools with only five grades (73, 2%). In addition, branch schools were much poorer with pupils. Each fifth pupil in the country attended a branch school whereas the head schools enrolled 78, 105 or 81% of pupils the same year.

Most primary head schools were attended by 501 to 800 children. Then there were the schools with 801 to 1, 200 pupils, and schools with 301 to 500 children. Only four primary schools in Bijeljina and Banjaluka have more than 1, 200 pupils. Most primary school children from branch schools have 101 to 200 students. There was only one branch school with more than 500 pupils, and no school had more than 800 pupils.

Based upon the class type, there are two kinds of classes, i.e. combined and non-combined. Non-combined classes are usually at well-populated head schools whereas combined classes are typical of rural highland poorly-populated schools. Combined classes range from 1st to 5th grade. There was only one case in which a combined class included all 9 grades in the city of Banjaluka.

During our target period (2003/04 to

одјелење до 9. разреда основне школе.

У протеклом десетогодишњем периоду (између школске 2003/04. и 2013/14. године) број одјелења у Републици Српској се смањило за 13,1%. Представљено апсолутним износом, то је смањење за 782 одјелења. Највеће смањење броја одјелења регистровано је у градовима: Бањалука (76) и Приједор (64) и општини Градишка (57), а затим слиједе општине: Мркоњић Град, Теслић, Нови Град, Кнежево, Билећа и Вишеград. У само 11 општина Српске регистровано је повећање броја одјелења.

2013/14 school year), the number of classes in the Republic of Srpska decreased per 13, 1%. Represented via the absolute sum, the number is 782 fewer classes. The largest decrease was in cities and municipalities of Banjaluka (76), Prijedor (64), Gradiska (57), Mrkonjic Grad, Teslic, Novi Grad, Knezevo, Bileca, and Visegrad. Only 11 municipalities registered an increase in number of classes.

Таб. 2. Број школа, одјелења и ученика по општинама и градовима Републике Српске у школској 2003/04. и 2013/14. години

Tab. 2. Number of schools, classes, and pupils per municipalities and cities of the Republic of Srpska in 2003/04 to 2013/14 school years

Општина/ Municipalities	БРОЈ ШКОЛА/ Number Of Schools			БРОЈ ОДЈЕЉЕЊА/ Number Of Classes			УКУПАН БРОЈ УЧЕНИКА/ Total number of pupils			
	2003/04.	2013/14.	апс.раз./ Ab. Diff.	2003/04.	2013/14.	апс.раз./ Ab.Diff.	2003/04.	2013/14.	апс.раз./ Ab.Diff.	рел.раз./ Rel.Diff.
Banja Luka	61	55	-6	798	722	-76	17.716	15.469	-2.247	-12,7%
Berkovići	6	5	-1	13	17	4	188	250	62	33,0%
Bijeljina	44	47	3	445	440	-5	10.633	9.104	-1.529	-14,4%
Bileća	7	5	-2	77	52	-25	1.552	970	-582	-37,5%
Bratunac	11	14	3	99	88	-11	1.914	1.495	-419	-21,9%
Brod	7	7	0	59	61	2	1.463	1.191	-272	-18,6%
Višegrad	9	4	-5	60	35	-25	1.207	779	-428	-35,5%
Vlasenica	4	4	0	46	34	-12	1.128	742	-386	-34,2%
Vukosavlje	4	4	0	19	21	2	336	318	-18	-5,4%
Gacko	8	7	-1	63	48	-15	1.202	890	-312	-26,0%
Gradiška	35	28	-7	263	206	-57	5.490	3.976	-1.514	-27,6%
Derventa	21	21	0	150	128	-22	2.908	2.122	-786	-27,0%
Doboj	44	45	1	322	300	-22	6.600	5.636	-964	-14,6%
Donji Žabar	3	3	0	13	18	5	238	242	4	1,7%
Zvornik	26	25	-1	215	205	-10	4.815	4.192	-623	-12,9%
Istočna Ilidža	3	3	0	62	60	-2	1.440	1.289	-151	-10,5%
Ist. Stari Grad	4	2	-2	7	3	-4	49	20	-29	-59,2%
Ist. N. Sarajevo	3	2	-1	34	41	7	882	925	43	4,9%
Jezero	1	1	0	9	9	0	153	107	-46	-30,1%
Kalinovik	2	1	-1	14	9	-5	233	131	-102	-43,8%
Kneževo	16	16	0	85	59	-26	1.467	871	-596	-40,6%
Koz. Dubica	11	10	-1	108	85	-23	2.260	1.524	-736	-32,6%
Kostajnica	3	2	-1	26	20	-6	515	355	-160	-31,1%
Kotor Varoš	15	12	-3	122	99	-23	2.331	1.625	-706	-30,3%
Krupa na Uni	4	5	1	13	12	-1	132	109	-23	-17,4%
Kupres	1	1	0	1	2	1	14	10	-4	-28,6%

<i>Laktaši</i>	10	9	-1	144	151	7	3.831	3.455	-376	-9,8%
<i>Lopare</i>	18	18	0	83	66	-17	1.347	869	-478	-35,5%
<i>Ljubinje</i>	1	1	0	19	16	-3	441	279	-162	-36,7%
<i>Milići</i>	5	5	0	42	31	-11	982	617	-365	-37,2%
<i>Modriča</i>	20	19	-1	128	123	-5	2.691	2.156	-535	-19,9%
<i>Mrkonjić Grad</i>	18	14	-4	116	85	-31	2.020	1.444	-576	-28,5%
<i>Nevesinje</i>	11	11	0	66	67	1	1.395	1.170	-225	-16,1%
<i>Novi Grad</i>	27	24	-3	148	120	-28	2.835	1.956	-879	-31,0%
<i>Novo Goražde</i>	1	2	1	7	9	2	77	87	10	13,0%
<i>Osmaci</i>	3	3	0	20	18	-2	397	277	-120	-30,2%
<i>Oštra Luka</i>	8	8	0	33	34	1	419	305	-114	-27,2%
<i>Pale</i>	9	6	-3	94	82	-12	2.358	1.751	-607	-25,7%
<i>Pelagićevo</i>	5	4	-1	23	18	-5	457	331	-126	-27,6%
<i>Petrovac</i>	1	1	0	6	8	2	72	85	13	18,1%
<i>Petrovo</i>	7	6	-1	39	31	-8	684	452	-232	-33,9%
<i>Prijedor</i>	50	51	1	385	321	-64	8.074	5.696	-2.378	-29,5%
<i>Prnjavor</i>	33	30	-3	201	184	-17	4.103	3.198	-905	-22,1%
<i>Ribnik</i>	11	10	-1	44	41	-3	642	494	-148	-23,1%
<i>Rogatica</i>	7	5	-2	60	41	-19	1.191	789	-402	-33,8%
<i>Rudo</i>	9	7	-2	54	35	-19	857	473	-384	-44,8%
<i>Sokolac</i>	3	3	0	50	40	-10	1.395	930	-465	-33,3%
<i>Srbac</i>	21	18	-3	111	96	-15	1.969	1.454	-515	-26,2%
<i>Srebrenica</i>	6	10	4	40	39	-1	663	506	-157	-23,7%
<i>Teslić</i>	35	31	-4	233	205	-28	4.758	3.544	-1.214	-25,5%
<i>Trebinje</i>	7	7	0	135	113	-22	3.279	2.602	-677	-20,6%
<i>Trnovo</i>	2	2	0	10	8	-2	154	73	-81	-52,6%
<i>Ugljevik</i>	15	15	0	92	72	-20	1.806	1.223	-583	-32,3%
<i>Foča</i>	12	8	-4	96	71	-25	1.977	1.351	-626	-31,7%
<i>Han Pijesak</i>	1	1	0	20	10	-10	406	211	-195	-48,0%
<i>Čajniče</i>	6	4	-2	31	23	-8	569	350	-219	-38,5%
<i>Čelinac</i>	18	16	-2	102	83	-19	2.082	1.381	-701	-33,7%
<i>Šamac</i>	11	10	-1	90	70	-20	1.812	1.204	-608	-33,6%
<i>Šekovići</i>	5	4	-1	43	35	-8	978	542	-436	-44,6%
<i>Šipovo</i>	6	6	0	66	52	-14	1.215	927	-288	-23,7%

* *Ab.Diff.* - absolute difference; *Rel. Diff.* - relative difference

Извор: Статистика образовања – Основно образовање бр. 4 и 14, Републички завод за статистику Републике Српске, Бања Лука
Source: Statistics of Education – Primary Education No. 4 and 14, Republic of Srpska Institute of Statistics, Banja Luka

Упоредо са укупним смањењем броја одјељења долази до повећања броја комбинованих одјељења за 14. Ово повећање може се повезати са дефицитом ученичке популације у руралним срединама.

Алармантно звучи податак да се у неким општинама број одјељења преполовио. У анализираном периоду, број одјељења у општини Источни Стари Град се смањило

As the total number of classes decreased, there was an increase in number of combined classes per 14. The increase may be a result of the insufficient number of pupils in rural areas.

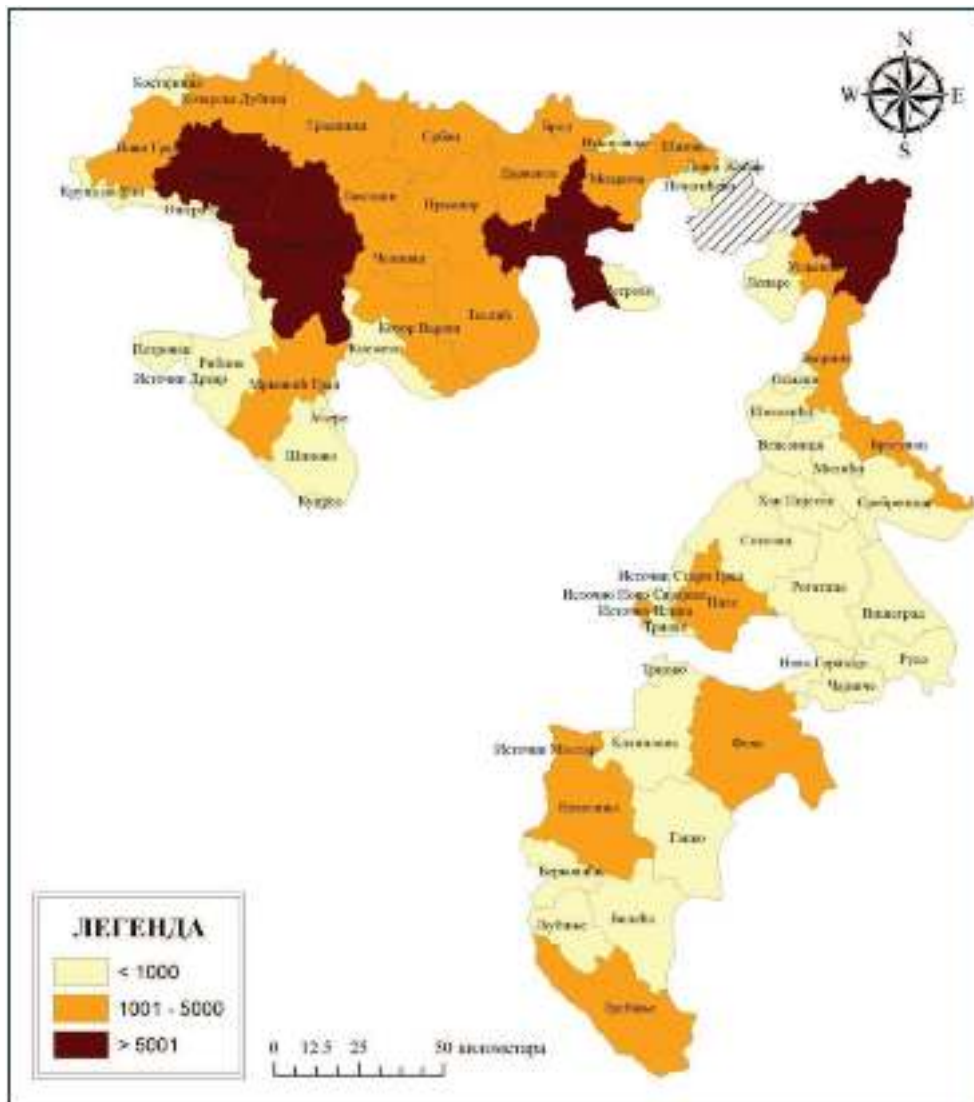
The fact that the number of classes in some municipalities bisected sounds alarming. During our target period, the number of classes decreased as follows: East Old Town 57%,

за 57%, у Хан Пијеску за 50%, у Вишеграду за 42%, Калиновику за 36%, Рудом 35%, а у Билећи за 33%.

Ако анализирамо просторни размјештај, уочавамо да је највеће смањење у источном дијелу Републике Српске, који има и највећу динамику демографске рецесије.

Han Pijesak 50%, Visegrad 42%, Kalinovik 36%, Rudo 35%, and in Bileca 33%.

If we took a close look at the spatial distribution, we would agree that the largest decrease was in eastern part of the Republic of Srpska, in which the dynamics of demographic recession was most expressed.

Картограм 1. Укупан број уписаних ученика по општинама и градовима Републике Српске у школској 2013/14. години

Cartogram 1. Total number of enlisted pupils per municipalities and cities of the Republic of Srpska in 2013/14 school year

Директне посљедице затварања школа и укидања одјељења одражавају се преко феномена незапослености и рјешавања егзистенцијалних проблема. Ствара се зачаран круг: низак наталитет – дефицит ученика – све већи број лица на бироу за запошљавање, што

Direct consequences of shutting down schools and classes affect unemployment and solutions to existential problems. The result is a perpetual circle: low birth rates – pupil deficit – larger unemployment indirectly affecting natality.

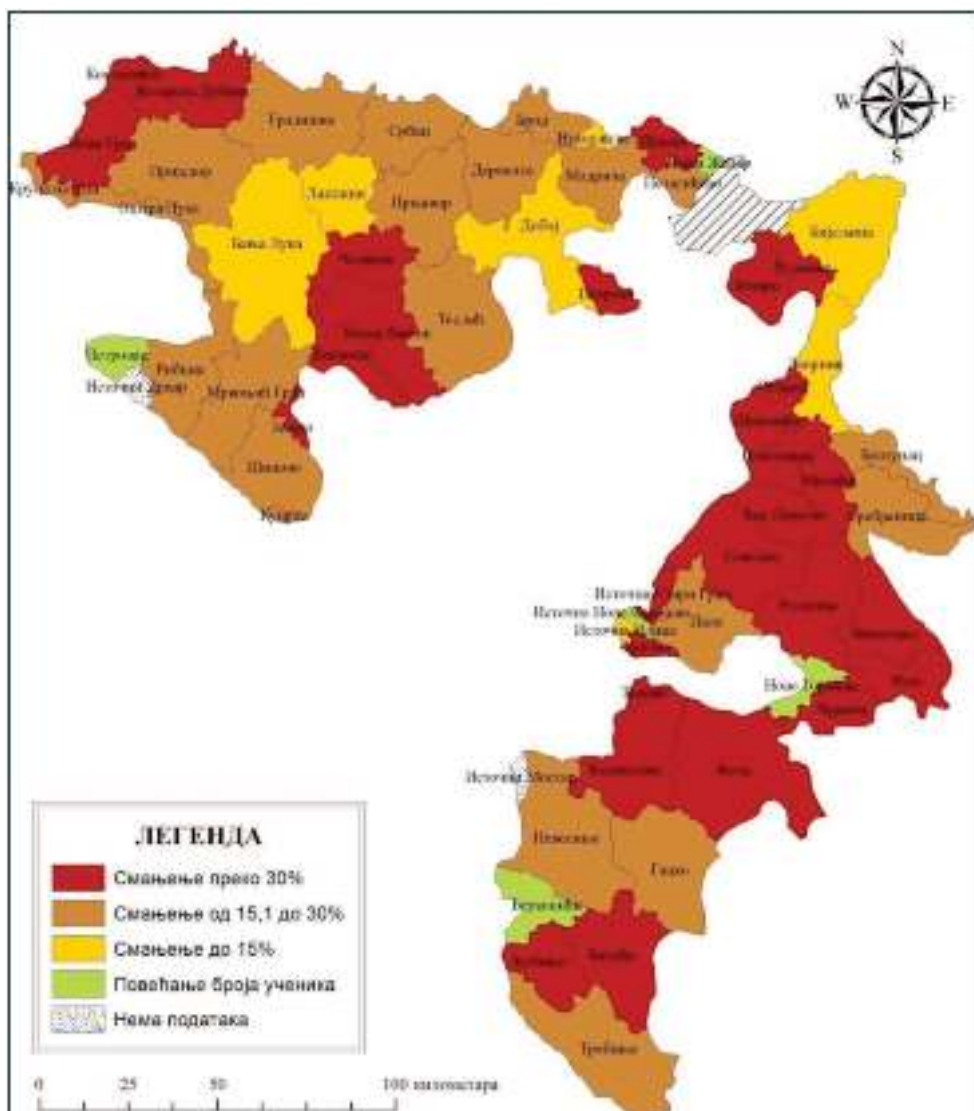
индиректно утиче на смањење наталитета.

Просјечна величина одјељења почетком 2013/14. године била је 18,7 ученика по одјељењу. За протеклих 10 година број ученика по одјељењу се смањио у просјеку за 2,3 ученика.

Најмањи број ученика у одјељењу имају школе у најнеразвијеним и популационо најмањим општинама. Општине Источни Стари Град, Крупа на Уни, Купрес, Оштра Лука и Трново имају испод 10 ученика по одјељењу.

At the start of 2013/14 school year, the common number of pupils per class was 18, 7. Over the last ten years, the number decreased per 2, 3 pupils in average.

The fewest number of children was in schools of undeveloped and poorly populated municipalities. Municipalities of East Old Town, Krupa na Uni, Kupres, Ostra Luka, and Trnovo had fewer than 10 pupils per a class.

Картограм 2. Релативна промјена у броју уписаних ученика у Републици Српској између школске 2003/04. и школске 2013/14. године

Cartogram 2. Relative change in number of enrolled pupils in the Republic of Srpska between 2003/04 and 2013/14 school years

ПРОМЈЕНЕ БРОЈА УПИСАНИХ УЧЕНИКА
У ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У
ПЕРИОДУ 1996/97-2013/14.

CHANGE IN NUMBER OF ENROLLED
PUPILS FROM
1996/97–2013/14

У периоду школске 1996/97. и школске 2013/14. године број ученика у Републици Српској се смањило за 30.902 ученика. У релативном смислу то је смањење за 24,3%. Број ученика у основним школама Српске се смањило за скоро четвртину и поред увођења још једне генерације основаца.

Веће смањење броја ученика забиљежено је на прелазу између школске 2000/01. и 2001/02. године због изузимања Дистрикта Брчко из статистичког обухвата.

У посљедњих 10-так година, број основаца у Републици Српској се смањује за 2.600 на годишњем нивоу. Јасан је закључак: основне школе за 4 године изгубе једну генерацију ученичке популације.

From 1996/97 to 2013/14, the number of pupils in the Republic of Srpska decreased per 30, 902 (24, 3%). The number of primary school pupils in the country decreased almost one-fourth apart from the fact that an additional generation was introduced.

As Brcko District was not included in statistics, it was the shift of 2000/01 and 2001/02 that displayed poorer number of pupils.

Over the last decade, the number of primary school pupils in the Republic of Srpska decreased per 2, 600 annually. The result is obvious – primary schools lose a whole generation of children each four years.

Таб. 3. Апсолутне и релативне промјене у броју ученика у Републици Српској у периоду школске 2003/04. и 2013/14. године
Tab. 3. Absolute and relative changes in number of pupils in the Republic of Srpska between 2003/04 and 2013/14 school years

АПСОЛУТНА ПРОМЈЕНА/ <i>Absolute Difference</i>			РЕЛАТИВНА ПРОМЈЕНА/ <i>Relative Difference</i>		
Вриједност/ <i>Value</i>	Бр.општина/ <i>No of municipalities</i>	Процент/ <i>Percentage</i>	Вриједност/ <i>Value</i>	Бр.општина/ <i>Number of municipalities</i>	Процент/ <i>Percentage</i>
Смањење преко 2001 ученика/ <i>Reduction over 2001 pupils</i>	2	3,3	Смањење преко 40,0%/ <i>Reduction over 40,0%</i>	7	11,7
Смањење од 1001 до 2000/ <i>Reduction from 1001 to 2000 pupils</i>	3	5,0	Смањење од 30,1 до 40,0%/ <i>Reduction from 30,1 to 40,0%</i>	20	33,3
Смањење од 501 до 1000/ <i>Reduction from 501 to 1000 pupils</i>	18	30,0	Смањење од 20,1 до 30,0%/ <i>Reduction from 20,1 to 30,0%</i>	17	28,3
Смањење од 1 до 500 <i>Reduction from 1 to 500 pupils</i>	32	53,3	Смањење од 0,1 до 20,0%/ <i>Reduction from 0,1 to 20,0%</i>	11	18,3
Повећање броја ученика/ <i>Increase the number of pupils</i>	5	8,3	Повећање броја ученика/ <i>Increase the number of pupils</i>	5	8,3

Извор: Статистика образовања – Основно образовање бр. 4 и 14, Републички завод за статистику Републике Српске, Бања Лука

Source: Statistics of Education – Primary Education No. 4 and 14, Republic of Srpska Institute of Statistics, Banja Luka

Највеће апсолутно смањење броја ученика имају популационо највећи градови и општине. У периоду школске 2003/04. и 2013/14. године, највеће смањење броја основаца регистровано је у Приједору за 2.378 ученика. У Бањој Луци, као највећем урбаном центру у Српској, забиљежено је смањење од 2.247 ученика. Апсолутни пад преко 1000 ученика имају и град Бијељина (1.529) и општине: Градишка (1.514) и Теслић (1.214). Од 60 општина у којим се одвија основношколски образовни процес, у 92% преовладава дефицит ученичке популације. У само пет општина регистровано је повећање, и то на просторима општина: Берковићи, Доњи Жабар, Источно Ново Сарајево, Ново Горажде и Петровац. То су демографски мале општине, које су лоциране уз ентитетску линију разграничења. Повећање броја основаца у овим општинама настало је као последица процеса повратка расељеног становништва.

Много јаснију слику пружа просторна диференцијација на основу релативних показатеља. Двије општине преполовиле су број ученика у односу на школску 2003/04. годину. У општини Источни Стари Град то смањење је за скоро 60%, док је у Трнову забиљежен пад од 52,8%. Губици од преко 40% ученичке популације регистровани су и на просторима општина: Хан Пијесак (48%), Рудо (44,8%), Шековићи, (44,6%), Калиновик, (43,8%) и Кнежево (60,6%).

Може се констатовати да је интензитет смањења основношколског контингента становништва највећи у источном дијелу Републике Српске. Обим овог процеса, у овом дијелу Српске прате изражена депопулација, поремећаји биодинамике становништва, негативан миграциони салдо, као и поремећај биолошких структура становништва.

Структура уписаних ученика према полу указује на већи број дјечака (51,2%), у односу на дјевојчице (48,8%).

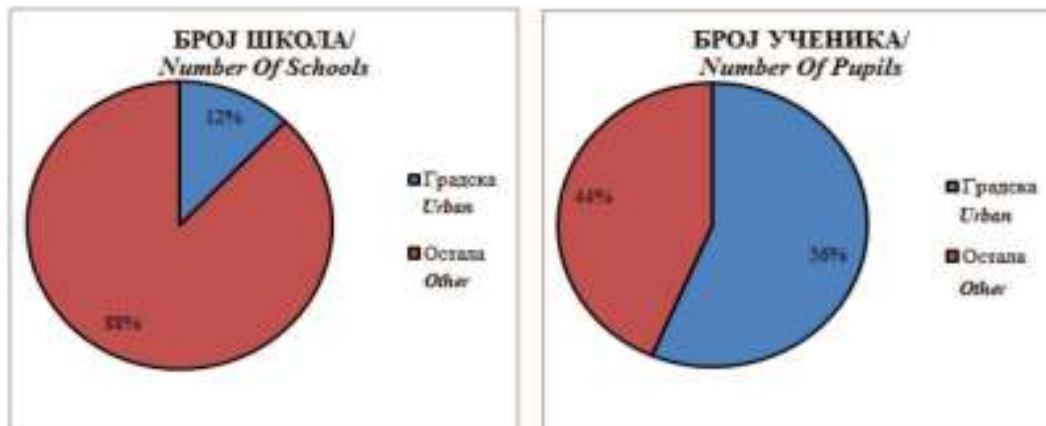
Well-populated cities and municipalities had the largest absolute decrease in number of students. From 2003/04 to 2013/14 school years, the largest decrease was in Prijedor, i.e. 2, 378 pupils. In Banjaluka, the largest urban center of the country, there was a decrease of 2, 247 pupils. The absolute drop of more than 1000 pupils took place in the city of Bijeljina (1, 529) and municipalities of Gradiska (1, 514) and Teslic (1, 214). Of 60 municipalities running the educational process, 92% displayed deficit in pupil population. Only five municipalities had the rise in number: Berkovici, Donji Zabar, East New Sarajevo, Novo Gorazde, and Petrovac. Those were all demographically small municipalities located along the line of demarcation between the entities. The increase in number of pupils in those municipalities was due to refugee return.

Spatial differentiation based upon relative indicator may provide us with a much clearer picture. Two municipalities lost half of their children in comparison with 2003/04 school year. In municipality of East Old Town it was 60% and in Trnovo it was 52, 8%. Losses of more than 40% of pupils were registered in municipalities of Han Pijesak (48%), Rudo (44, 8%), Sekovici (44, 6%), Kalinovik (43, 8%) and Knezevo (60, 6%).

We may infer that the intensity of decrease of primary school population was strongest in east part of the Republic of Srpska. This process was further accompanied by extreme depopulation, disturbed population biodynamic, negative migration balance, and unbalanced biological structure of population.

The structure of enlisted pupils according to sex indicated a larger number of boys (51,2%) in comparison with girls (48,8%).

Republic of Srpska Institute of Statistics started monitoring pupil statistics according to type of settlement from 2006/07 school year. In compliance with this typology, there were two types of settlements – urban and others.

Граф. 2. Број школа (а) и број ученика (б) према типу насеља у Републици Српској у школској 2013/14. години

Graph. 2. Number of schools (a) and number of pupils (b) according to settlement type in the Republic of Srpska in 2013/14 school year

Упоредимо ли број школа и број ученика према типу насеља, примијетићемо одређене диспаратете. Од 698 школа у Републици Српској, 85, или око 12%, налазе се у градским срединама, а остатак од 88% су школе у осталим насељима. Школске 2013/14. године укупан број ученика у градским насељима био је 54.462, односно у 12% школа, колико је регистровано у градовима, основну школу је похађало 56% ученика. Остала насеља, већином рурална, карактеришу подручне школе, до пет разреда, и комбинована одјељењима са мањим бројем ученика у одјељењу.

If we match the number of schools and pupils according with the type of settlement, we shall observe certain disparities. Out of 698 schools in the Republic of Srpska, 85 or 12% are located in urban areas whereas 88% are rural. In the school year of 2013/14, the total number of pupils in urban areas was 54, 462, i.e. 12% of city schools with 56% of pupils. Other settlements, mostly rural, had branch schools up to fifth grade with combined classes and fewer children.

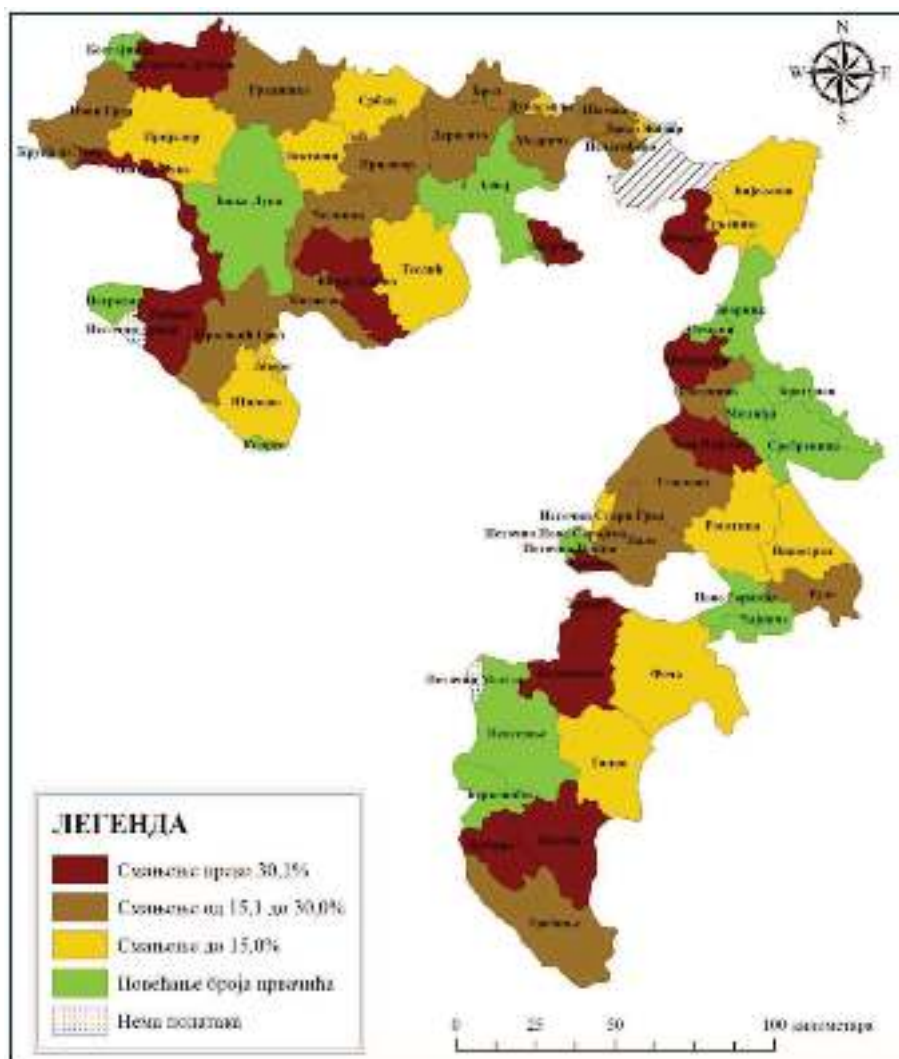

Граф. 3. Уписани ученици у први разред основних школа у Републици Српској у периоду школске 1996/97–2013/14. године

Graph. 3. First grade enlisted pupils in the Republic of Srpska from 1996/97 to 2013/14 school years

Број уписаних ученика у прве разреде основних школа, такође, има негативан тренд. Највећи број првачића у школама Српске уписан је школске 2001/02, као посљедица тренутног повећања наталитета после ратног периода 1992-1995. године. Након те године у Републици Српској присутно је континуирано смањење броја уписаних ученика у прве разреде. Према подацима за школску 2013/14. годину, број ученика првог разреда је једва прелазео десет хиљада, тачније 10.127. У односу на школску 2001/02. годину то је смањење за 5.159 ученика, или за 33,8%. Познавајући тенденције у кретању наталитета, ускоро можемо очекивати и испод 10.000 првачића у клубу Српске.

The number of 1st grade pupils had a negative trend. The largest number of primary school beginners was in 2001/02, which was a direct consequence of higher birth rates after the 1992-1995 war periods. Afterwards, there was a constant decrease in number of 1st grade pupils. According to 2013/14 school year data, the number of children was merely more than 10 thousand (10, 127). In comparison with 2001/02, that was 5,159 fewer pupils (33, 8%). Taking into account the birth rate tendency, we may soon expect fewer than 10, 000 first graders.

Картограм 3. Релативна промјена у броју уписаних ученика у први разред у Републици Српској између школске 2003/04. и школске 2013/14. године

Cartogram 3. Relative change in number of first grade enlisted pupils in the Republic of Srpska from 2003/04 to 2013/14 school year

Повећање или стагнација броја уписаних првачића је у 18 општина. Највеће повећање броја ученика првих разреда забиљежено је у Зворнику, комбинованим утицајем наталитета и процесом повратка становништва. Повећање броја уписаних ученика у први разред у Бањој Луци детерминисано је позитивним миграционим билансом, док је у осталим општинама и градовима Републике Српске ово повећање настало као резултат процеса повратка избјеглог и расељеног становништва. Највећа демографска ерозија у погледу уписа ученика у прве разреде основних школа је на просторима општина Градишка и Котор Варош, које су смањиле број уписаних првачића за 171, односно за 96.

УМЈЕСТО ЗАКЉУЧКА

Анализа основношколске популације представља једну од кључних карика у разумијевању савремене демографске слике Републике Српске, која је изразито нисконаталитетно подручје са вриједностима фертилитета далеко испод потребног за просту замјену генерација. Промјене у општој стопи наталитета су у директној вези са промјенама у броју уписаних ученика у основним школама, којих је из године у годину све мање, а сваке четврте године се у просјеку изгуби једна генерација ученика. Због смањења родности у будућности можемо очекивати још веће смањење основношколског контингента становништва.

Анализирајући поједине периоде може се констатовати да је у Републици Српској био веома различит упис основаца по школским годинама. Посебно је интересантна анализа константног смањења броја уписаних ученика у прве разреде основних школа у којима је школске 1996/97. било 15.079, а школске 2013/14. свега 10.127 уписаних првачића. То је директна посљедица опадања броја живорођене дјеце у Републици Српској.

Посљедице смањења броја уписаних ученика у Републици Српској ће се у будуће

The increase or stagnation of number of enlisted 1st graders was typical of 18 municipalities. The largest increase was in Zvornik due to combination of natality and return of refugees. In Banjaluka, the number of first grade pupils was determined by a positive migration balance but in other municipalities and cities in the country the increase was exclusively due to return of refugees. The greatest demographic erosion with reference to first graders was in municipalities of Gradiska and Kotor Varos in which the number of first grade pupils decreased per 171 and 96 respectively.

INSTEAD OF A CONCLUSION

The analysis of primary school population is one of the most relevant links in the chain of modern demographic image of the Republic of Srpska. In addition, the country is an area of extremely low birth rates and fertility values are far below the level necessary for a simple generation switch. Changes in general natality rates are directly connected with shifts in number of pupils enlisted in first grades. Furthermore, the figures are smaller each year and each fourth year a whole generation of pupils is lost. Due to poorer natality, we may expect even stronger decrease in primary school population in years to come.

Having analyzed different periods and school years, we may infer that in the Republic of Srpska there was a different number of enrolled pupils. Special attention should be paid to the constant drop of enrolled first graders - in 1996/97 school year there were 15, 079 pupils; in 2013/14 there were only 10, 127 children. Namely, it was a direct consequence of reduction of live newborns in the country.

The effect of decrease in number of first graders will impinge on the overall social-economic development via school shut down,

рефлектовати на укупан друштвено-економски развој преко затварања школа, укидања одјељења, суфицита наставног кадра, смањења уписа у средње школе и факултете, смањења радног и репродуктивног контингента, нарушене старосне структуре и укупне депопулације.

class abolition, teacher surplus, and poorer enlistment to secondary schools and colleges, decrease of reproductive and working labor force, damaged age structure and total depopulation.

ЛИТЕРАТУРА/BIBLIOGRAPHY:

Демографска статистика – Билтен број 4 и 14; 2000 и 2014. Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске

Маринковић, Д. (2014). *Демографске детерминанте популационе политике Републике Српске*. Бања Лука: Универзитет у Бањој Луци, Природно-математички факултет

Маринковић, Д., Мајић, А. (2014). Промјене у основношколском контингенту становништва Републике Српске у периоду 1996-2012. године. Зборник радова Научног скупа са међународним учешћем: *Географско образовање, наука и пракса – развој, стање и перспективе*. Београд: Универзитет у Београду, Географски факултет

Статистика образовања – Основно образовање бр. 2, 4, 5, 6, 7, 9 и 14; 2013 и 2014. Бања Лука: Републички завод за статистику Републике Српске

Статистика становништва – годишње саопштење за 2013. годину. Бања Лука: Републички завод за статистику